

ΚΡΙΤΙΚΑΙ ΕΙΣ

''ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΚΑΙ—ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΑΙ ΑΡΧΑΙ,

ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ

Γ'Ανεξάρτητος πρωϊνή έφημερίς—'Αθηναι

'Αριθ. φύλ. 3303—Τρίτη 14 Ιουνίου 1955)

ΣΗΜΕΡΑ ΚΑΙ ΧΘΕΣ

ΑΝΤΑΛΛΑΓΜΑ

Του κ. ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΡΩΜΑ

Καμμιά φορά αντί να σταματήσει ή σκέψη μας από τή ζέση αρχίζει να δουλεύη με διαβολειμένο ρυθμό και να σκαρφαλώνη κορυφές άπάτητες ως τὰ τώρα γι' αυτήν. Έτσι και ο ύποφαινόμενος ξαναμένος κυριολεκτικά από τον καλοκαιριάτικο ήλιο και ποθώντας με όλη τή δύναμη τής ψυχής του να κλείση τὰ μάτια και να έπιδοθῆ σε άσκοπους αλλά σε δροσιστικούς ρεμβασμούς, αναγκάζεται, για να μαυρίση τις καθημερινές τρείς του κόλλες, να βάλη σ' ενέργεια τὸ έσωτερικό απόθεμα αντιδράσεως και να πάρη τον άνήφορο τής μεταφυσικής. Τὸ θέμα πού με άπασχολεί αυτή τή στιγμή είναι τόσο παλαιό όσο και ή ανθρώπινη σκέψη ή μάλλον για τήν άκριβολογία: ή επιστημονική και γενικά ή φιλοσοφική έρευνα. Έχει σχέση με τὸ άντάλλαγμα πού προσφέρουμε στον άνθρωπο όταν του καταστρέψουμε μιὰ πίστη ή μιὰ δοξασία του. Σκεφθήκατε αλήθεια ποτέ πόσες φορές έχουν κιόλας κατακυλίσει οί διάφοροι πύργοι τής Βαβέλ, πού κατά καιρούς έχτισε ή ανθρωπότης; Η κριτική έρευνα δέν δημιουργεί ποτέ θετικά. Γκρεμίζει και στον άδειανὸ χῶρο πού άφίνει κτίζοντας από σκόρπια υλικά καινούργια οικοδομήματα. Χτίζονται από πολούς; Θα ρωτήσετε. Μά από νέους αίθεροβάμονες οικοδόμους πού παρουσιάζουνε σαν μεσιανική λύση ένα πρόσωπο (ας πούμε) αρχιτεκτονικό σχέδιο. Για να μιλήσουμε όμως καθαρώτερα: ὡσπου να άνεγερθῆ ο νέος αυτός μεταφυσικός πύργος τί γίνεται ο κοσμάκης πού Ισπεδώσαμε τὸ παλαιὸ κι' έμεινε άστεγος; Τί του δίνουμε σαν άντάλλαγμα τής δυστυχίας του τής άβεβαιότητας μέσα στον ὁποῖον τον αναγκάζουμε να ζῆ; Τίποτε. Μιὰ άλλη άχυρένια καλύβα πού θα διαλυθῆ κι' αυτή με τὸ πρώτο δυνατὸ φύσημα τής έρευνητικῆς μανίας. Έμεῖς—ποιοί όμως είμαστε αυτοί οί «έμεῖς» πού ή ανθρωπότης τρέχει στα διάφορα «πρυτανεία» της για να τήν κάνουμε κάθε τόσο δυστυχέστερη απ' ὅτι ήταν πριν; Ένας παράξενος αλλά σημαντικός θεωρητικός τοσσοταλισμοῦ, πού πέθανε ἔδῶ και λίγα χρόνια, ο "Αγγλος Λάσκη

γράφει κάπου ότι «κάθε λανθασμένη δοξασία που γίνεται φανατικά πιστευτή από την κοινή γνώμη αποτελεί μία σοβαρή ένδειξη των γενικωτέρων πόθων της ανθρωπότητας». Η άποψη αυτή που ρωμέϊκα θα μπορούσε να μεταφραστή με το γνωστό «δποιος πεινάει καρβέλια όνειρεύεται», είναι κάτι παραπάνω από αληθινή. Το ζήτημα είναι αν επιτρέπεται στον πρώτο «διανοούμενο» με κάποια διαλέκτη επιδεξιότητα να γκρεμίζει μία πίστη και μετά να πέφτη ήσυχος στο κρεβάτι του ικανοποιημένος από το έργο της ημέρας. Γιατί στο κάτω-κάτω καμμιά κοσμοθεωρία δεν βρέθηκε ακόμα που να μην κλείνη μέσα της τον σπόρο της αυτοκαταστροφής. Κι' όταν μιλάμε για «αυτοκαταστροφή» εννοούμε καταστροφή από αυτούς τους ίδιους που χτίσανε το οικοδόμημα. Από τους ανήκοντας δηλαδή στην ίδια πνευματική οικογένεια. Το τρομερό αυτό και βασικό μειονέκτημα της έρευνας από μίαν άποψη «ευδαιμονιστική» μονάχα οι Θεοκρατίες το αντιμετώπισαν ουσιαστικά.

Στον πρόλογο μιας εξαιρετικής πραγματείας του τ. καθηγητού της Φιλοσοφίας κ. Δ. Σακóρραφου «Αριστοτέλους Κοινωνιολογικά και Παιδαγωγικά Αρχαία» που θα μας απασχολήσει και μελλοντικά, διαβάζουμε ταύτα τα διαφωτιστικά (μιλώντας για τους αρχαίους ανατολικούς πολιτισμούς από Νείλου μέχρι Γάγγη). «Τό δε Ιερατεϊόν καθαγιάσαν εις τας χώρας αυτάς την κρατουσαν αριστικρατίαν κατέστησε τον λαόν δέσμιον αυτών (...) ενώ τό Ιερατεϊόν είχεν όλη την ευχέρειαν της μορφώσεως».

Ανεπτύχθησαν ούτω εις τας χώρας ταύτας τόσαι μόνον και τοιαύται όσαι και αί οίαι έξυπηρέτουν την πίστιν και τας ανάγκας της αρχούσης τάξεως ώς και τας στοιχειώδεις ανάγκας του λαού (...) Και διά τουτο ούδέποτε ή σπανιώτατα διεμαρτυρήθη κατά των κρατούντων, ποτέ δε δεν ήδύνατο να διακρίνη τά κακώς εις την θρησκευαν καίτην πολιτείαν έχοντα. Ενώ εις την Ελληνικήν φυλήν ... «Κι' έδω είναι που φθάνουμε στο ψητό». Η Ελληνική Φιλοσοφία αρχίσασα από την παράδοσιν, αλλά τελείως άδέσμευτος από αυτήν διαπιστώσασα μάλιστα έμφανώς κατά τον βον π. Χ. αιώνα όπως και προς τά παλαια θεοκρατικά πολιτεύματα άτελείας, ήρχισε χωρίς ν' ανατρέπη ν' ανασκευάζη πάν τό παλαιόν και μη δυνάμενον να στηριχθή λογικώς». Να με συγχωρή ό κ. Σακóρραφος, αλλά όπως λένε και οι Γάλλοι «όμελέτα δίχως να σπάσουν αυγά δεν γίνεται». Αυτό τό «χωρίς ν' ανατρέπη» είναι μάλλον ευφημισμός. Η αλήθεια όπως μας παρουσιάζεται ολόγυμνη είναι ότι τά θεοκρατικά πολιτεύματα έξασφαλίζανε μια σχετική ψυχική ήρεμία (δηλαδή ευτυχία) στο άτομο, ενώ οι έφευρέται της Δημοκρατίας «Ελληνες σοφοί οι όποιοι από τον Πιθαγόραν και έντεύθεν είναι κοινωνιολόγοι, ενδιαφερόμενοι κυρίως διά την κοινωνικήν, πνευματικήν, ήθικήν και υλικήν πρόοδον του ατόμου» έπαναστατήσανε έναντιόν της πνευματικής γαλήνης του ανθρώπου. Κάτι παρόμοιο συνέβηκε και στο όρθόδοξο Βυζάντιο κι' άργότερα στην καθολοκρατουμένη Ευρώπη της έποχής της Μεταρρυθμίσεως. Και τό

αντάλλαγμα; θά με ρωτήσετε, ποιό είναι τὸ ἀντάλλαγμα ποὺ προσφέρανε σιτοὺς θνητοὺς ἀφαιρῶντας τοῦ τὸ ἀντίκπημα ἀγαθὸ μιᾶς ἔστω πλανημένης βεβαιότητος; Μὰ ἀπλούστατα, ἀγαπητοί μου, τὴν Ἐλευθερίαν. Εἶναι ἓνα τρομερὸ καὶ δίκικο μαχαίρι αὐτὴ ἢ Ἐλευθερία. Ὁ Καζαντζάκης τὴν ἔχει ὠραία περιγράψει. «Ἡ ἐλευθερία εἶναι τὸ πιὸ ἀκριβαγόραστο ἀγαθὸ, δὲν δίνεται δωρεάν μήτε ἀπὸ ἀνθρώπους μήτε ἀπὸ Θεοῦς, πηγαίνει ἀπὸ χώρα σὲ χώρα, δπου τὴ φωνάζουν, ἀπὸ καρδιά; σὲ καρδιά, ἀνύποπτη, χωρὶς συμβιβασμούς». Αὐτὸ εἶναι τὸ ἀντάλλαγμα ποὺ λαβαίνουνε οἱ ἀνθρωποὶ γιὰ κάθε Θεό ποὺ χάνουν γιὰ κάθε νὰ ποὺ τοὺς γκρεμίζουνε. Ἄν εἶναι πολὺ ἢ λίγο κρίνετέ το μόνοι σας.

Τ Ο Λ Μ Η

(Ἐβδομαδιαία Πολιτικὴ ἔφημερίς—Ἀθῆναι
Σάββατον 29 Σηβρίου 1956 Ἀριθ. φύλ. 27)

Ν Ε Α Ι Ε Κ Δ Ο Σ Ε Ι Σ

ΔΗΜ. Γ. ΣΑΚΟΡΡΑΦΟΥ. Ἀριστοτέλους κοινωνιολογικαί—παιδαγωγικαὶ ἀρχαί. Χανιά 1955, σελ. 231. Ὁ συγγραφεὺς χρησιμοποιοῦν ἀγνωστον διατί, ἀντὶ τῶν νεωτέρων κριτικῶν ἐκδόσεων τὴν ἐκδοσὶν τῶν Ἀπάντων τοῦ Ἀριστοτέλους τοῦ 1606, ἀναπτύσσει τὰς ἀριστοτελείους ἀρχάς, τὰς περιεχομένας εἰς τὰ ἠθικοπλαστικά κυρίως ἔργα αὐτοῦ (Οἰκονομικά, Ἠθικά, Ἠθικά Νικομάχεια, Μεγάλαι Ἠθικά, Ἠθικά Εὐδήμεια κ.λ.π.) καθ' ἑαυτὰς καὶ ἐν ἀντιπαραβολῇ πρὸς τὰς πλατωνικάς, τὰς περιεχομένας εἰς τὴν Πολιτείαν, τοὺς Νόμους καὶ τοὺς πέντε συναφεῖς διαλόγους. Τὴν ὕλην κατατάσσει εἰς τρία κεφάλαια: α) Ὁ ἀνθρώπος (σελ. 9—85), β) Ἀγωγή, δύναμις καὶ ὄρια ἀγωγῆς (σελ. 85—182), γ) Ἠθικὴ τελειοποίησις (σελ. 182—226). Τὸ ἔργον εἶναι γραμμένον εἰς ἀπλὴν καθαρεύουσαν καὶ αἱ ἔννοιαι εἶναι ἀπλοποιημένα, ὥστε νὰ εἶναι καταληπταὶ καὶ ἀπὸ τὸν μέσης μορφώσεως ἀνθρώπον, ἂν καὶ μερικαὶ φράσεις εἶναι δυσνόηται (π.χ. **«περισσότερον ὄμιος τῶν πατέρων ἀγαποῦν δι' οὓς λόγους εἶπομεν αἱ μητέρες τῶν ὁποίων οἱ υἱοὶ ὡς καὶ τῶν ἀνδρῶν τίθενται εἰς κατωτέραν μοῖραν»** σελ. 68—πορόραμα δὲν σημειοῦται). Εἰς τὴν πρώτην παράγραφον ἀναπτύσσεται ἡ κοινωνικότης τοῦ ἀνθρώπου, ἡ προσπάθειά του πρὸς ἀπελευθέρωσιν, διότι «οὐκ ἔστιν ἀνδρῶν ὅστις ἔστ' ἐλεύθερός, ἢ χρημάτων γὰρ δοῦλος ἔστί, ἢ τύχης, πρὸς δικαιοσύνην («ἢ δὲ δικαιοσύνη πολιτικόν, ἢ γὰρ δίκη πολιτικῆς κοινωνίας τάξις») καὶ πρὸς γνῶσιν καὶ τὴν ἐξ αὐτῆς προκύπτουσαν ἡδονήν, διότι «φεύγομεν καὶ διώκομεν καθ' ἡδονήν, ἅπαντα». Μεταξὺ τῶν δύο φύλων τὸ ἄρρεν εἶναι τὸ κρεῖττον, τὸ δὲ θῆλυ τὸ χεῖρον καὶ δι' αὐτὸ τὸ μὲν πρῶτον ἄρχον καὶ ἡγεμονικώτερον, ἀλλ' ἐν ὑπεροχῇ ἀγαθοῦ τὸ δὲ δεύτερον ἀρχόμενον (σελ. 14, τοῦτο δὲ διότι ἡ φύσις ἐν σοφίᾳ ἐποίησε, κατανέμουσα

μεταξύ τῶν δύο φύλων τὰ διάφορα ἔργα, ἵνα τὸ μὲν ἄρρεν ἀμυντικώ-
 τερον ἢ διὰ τὴν ἀνδρείαν, πορίζεται ἔξωθεν, πρὸς τὰς μὲν ἡσυχίας
 χεῖρον, πρὸς δὲ τὰς κινήσεις ὑγιεινόν, τὸ δὲ θῆλυ φυλακτικώτερον
 διὰ φόβον, σώζεται ἔνδον, πρὸς ἐργασίαν ἐδραῖον, πρὸς δὲ τὰς ἔ-
 ξωθεν θηραυλίας ἀσθενές. Ὅσον δὲ ἀφορᾷ τὰ τέκνα ἢ μὲν γέννησις
 αὐτῶν εἶναι ἔργον καὶ τῶν δύο, ἀλλὰ κατὰ τὴν ὠφέλειαν τῶν μὲν
 γυναικῶν τὸ θρέψαι, τῶν δὲ ἀνδρῶν τὸ παιδεύεσθαι (σελ. 17). Κατ'
 ἐντίθεσιν πρὸς τὸν Πλάτωνα, διδάσκοντα τὴν ἰσοτιμίαν καὶ ὡς ἐκ τού-
 του κοινὴν ἐκπαίδευσιν τῶν δύο φύλων, μὲ τὴν προσθήκην μάλιστα
 «πολλαὶ γυναῖκες πολλῶν ἀνδρῶν βελτίους» ὁ Ἀριστοτέλης πιστεύει
 ὅτι αἱ γυναῖκες ἔχουν μὲν βουλευτικόν, ἀλλ' ἄκυρον καὶ ὅτι ἐνδεῖ
 κνυταὶ δι' αὐτὰς ὅσον ενεστι ἀρτία μὲν, ἀλλ' ἀρμόζουσα πρὸς τὴν
 φύσιν καὶ πρὸς τὸ κύριον ἔργον (συζύγου καὶ μητρὸς) αὐτῶν ἀγωγή
 καὶ παιδεία (σελ. 19—20), ὥστε νὰ καταπολεμηθοῦν τὰ ἐκ φύσεως
 ἐλαττώματα αὐτῶν (ὁ φόβος, ἡ ἀμφιβολία, ἡ ἐπιπολαιότης καὶ τὸ ἀβα-
 θές τῶν σκέψεων). Πιστεύων ὅτι οἱ ἄνθρωποι εἶναι φύσει δοῦλοι καὶ
 φύσει ἐλεύθεροι, φύσει ἄρχοντες καὶ φύσει ἀρχόμενοι καὶ ἐπεκτείνων
 τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν λαῶν κηρύσσει τὴν ὑπεροχὴν τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς
 ὡς ἐχούσης ψυχὴν ἀήτητον καὶ μεγαλόψυχον (σελ. 32). Πολίτης δὲν εἶνε
 ὁ κατοικῶν εἰς τὴν Πολιτείαν, ἀλλ' ὁ ἐνεργῶς μετέχων εἰς τὴν διοίκησιν
 αὐτῆς, δι' ὃ καὶ ἀρίστη εἶναι ἡ πολιτεία, τῆς ὁποίας οἱ πολῖται ἢ μπο-
 ροῦν κατὰ τὸ πλεῖστον νὰ μετέχουν τῆς διοικήσεως αὐτῆς (σελ. 41),
 ἐν συνεχείᾳ δὲ ἀναπτύσσεται κατὰ τρόπον ἐπαγωγὸν ἢ ἀντίθεσις τῆς
 διδασκαλίας τοῦ Πλάτωνος πρὸς τὴν τοῦ Ἀριστοτέλους, ὅσον ἀφορᾷ
 τὴν ἀρίστην Πολιτείαν (σελ. 46—54). Περαιτέρω ἐξετάζονται ἐν λεπτο-
 μερείᾳ τὰ ζητήματα τοῦ γάμου (δεῖ πλησιάσαι τῇ ἀλόχῳ μετὰ σω-
 φροσύνης τε πολλῆς καὶ εὐταξίας καὶ εἶναι ἐν μὲν τοῖς λόγοις αἰδῶ
 ἐν δὲ τοῖς ἔργοις τότε θεμιτὸν καὶ κόσμιον), ἐν οἷς καὶ ἡ ἀρμονία
 τῶν γεννήσεων πρὸς τὴν ἔκτασιν τῆς χώρας, πολὺ προτοῦ, ἐπομένως,
 τὴν διδάξει ὁ Μάλθος, ἐπιβαλλομένης, εἰς περίπτωσιν ὑπερβάσεως
 τοῦ ἀριθμοῦ, καὶ αὐτῆς τῆς ἀμβλώσεως «πρὶν αἰσθησθαι ἐγγενέσθαι
 καὶ ζῶην» εἰς τὸ ἔμβρυον (σελ. 69—71), τονίζει δὲ ὀρθῶς ὁ συγγραφεὺς
 τὴν σημασίαν τοῦ δημογραφικοῦ προβλήματος (σελ. 70). Εἰς τὰς σελ.
 77—92 ἀναπτύσσονται αἱ περὶ ἀρετῶν (σώφρων εἶναι «ὁ διὰ λόγου τῆς
 ὑπερβολῆς ἀπεχόμενος») καὶ τῆς ἀνωγῆς πρὸς βελτίωσιν τοῦ ἀνθρώπου
 ἰδέας τοῦ Α., ἂν καὶ διχοτομεῖται ἡ σχετικὴ ἀνάπτυξις (σελ. 104—114).
 Αἱ παιδαγωγικαὶ ἀρχαὶ τοῦ Α. ἐκτίθενται ἐν πλάτει εἰς τὰς σελ. 92—
 104—κοινὴ ἢ ἀγωγή καὶ ἔργον τῆς Πολιτείας ἢ ἐκπαίδευσις, ἀσκούμε-
 νον διὰ τῶν παιδαγωγῶν—, θὰ ἤθελα δὲ οἱ παιδαγωγοί μας νὰ μάθουν
 ἀπ' ἔξω καὶ νὰ ἐφαρμόζουν μὲ θρησκευτικὴν εὐλάβειαν τὰς παρ. 23
 καὶ 27 ὡς πρὸς τὴν ἀνάγκην μεθόδου ἀναλόγου πρὸς τὴν φύσιν ἐκά-
 στου μαθητοῦ, ὥστε νὰ μὴ ξυλοκοποῦν ἢ ὑβρίζουν ἀδιακρίτως, διότι
 ἄλλοι μὲν «πεφύκασιν αἰδῶ ἰ πειθαρχεῖν» ἄλλοι δὲ «φόβῳ» δι' ὃ
 καὶ ἐξακριβῶσαι δόξειεν μᾶλλον τὸ κάθ' ἕκαστον ἰδίᾳ τῆς ἐπιμελεί-
 ας γενομένης». Καὶ ἐδῶ ὁμως χαλαροῦται ἡ συνοχὴ διὰ τῆς παρεμβο-

λῆς τῶν σελ. 114—127. Γενικῶς εἰπεῖν, θά συνίστων εἰς τὸν συγγραφέα, εὐχόμενος ν' ἀκολουθήσῃ δευτέρα ἔκδοσις τῆς ὥραίας ἐν τῷ συνόλῳ τῆς ἐργασίας, νὰ ἀνακατατάξῃ τὴν ὕλην, ἀναπτύσσων πρῶτον τὰς ἀρετάς, τῶν ὁποίων πρέπει νὰ ἐπιδιώκεται ἡ ἀπόκτισις (φιλία, δικαιοσύνη, εὐσέβεια, [τὸ ἀγαθόν—καλόν, πρέπον, ὠραῖον, σελ. 182—221) καὶ ἔπειτα τὰς μεθόδους, δηλ. τὴν παιδαγωγικὴν, ἐν συστηματικῇ κατατάξει.

Π Ρ Ο Μ Η Θ Ε Υ Σ

(Ἐπιστημονικὸν Περιοδικόν—Ἀθῆναι
Τεύχος 4ον Μάϊος—Ἰούνιος 1955)

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑ

Ἐκυκλοφόρησε βιβλίον ἐκ 226 σελίδων τοῦ κ. Δημητρίου Γ. Σακκοράφου φιλολόγου, Γεν. Γραμματέως τῆς Γεν. Διοικήσεως Κρήτης, ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἀριστοτέλους Κοινωνιολογικαὶ—Παιδαγωγικαὶ Ἀρχαί».

Εἰς τὸ βιβλίον τοῦτο ὁ συγγραφέας μετὰ περισσῆς ἀκριβείας ἐκθέτει τὰς κοινωνιολογικὰς καὶ παιδαγωγικὰς ἀρχὰς τοῦ Σταγυρίτου φιλοσόφου, ἀντιπαραβάλλων αὐτὰς πρὸς τὰς τῶν Πυθαγορείων καὶ τοῦ Πλάτωνος. Ἐκκινῶν ἀπὸ τὴν ἀποψιν ὅτι ὅλοι οἱ Ἕλληνες σοφοὶ ὑπὸ τοῦ Πυθαγόρου καὶ ἐντεῦθεν εἶναι Κοινωνιολόγοι, ἐνδιαφερόμενοι κυρίως διὰ τὴν κοινωνικὴν, πνευματικὴν, ἠθικὴν καὶ ὕλικὴν πρόοδον τοῦ ἀτόμου, καὶ ὅτι ἡ θρησκεία τίθεται εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ἀτόμου «ὡς πολιτικοῦ ὄντος» παρακολουθεῖ τὴν ἐξέλιξιν τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτεύματος κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους, ἐκθέτων κυρίως τὰς ἀντιλήψεις τοῦ Ἀριστοτέλους περὶ τῆς θέσεως τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναικὸς εἰς τὴν Ἀθηναϊκὴν πολιτείαν, καὶ δεικνύει τὰς βασικὰς διαφορὰς ὡς πρὸς τὴν θέσιν τῆς γυναικὸς εἰς τὴν Πολιτείαν ἐκείνην, τὴν ὁποίαν δίδει εἰς αὐτὴν ἡ Πολιτεία τοῦ Πλάτωνος.

Κεφάλαια, ὡς τὸ περὶ τῆς κοινωνικότητος τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν αἰτίων αὐτῆς, τῆς συγκρίσεως τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὰ ἄλλα ζῶα τὸ περὶ τῆς φύσεως τῶν δύο φύλων καὶ τῆς συμβολῆς τῆς γυναικὸς εἰς τὸν οἶκον καὶ τὴν πολιτείαν, ἐρευνῶνται μετὰ πλείστης ἀκριβείας καὶ χάριτος, γίνεται δὲ σύγκρισις τῶν ἀντιλήψεων τοῦ Ἀριστοτέλους πρὸς τὰς τῶν Πυθαγορείων καὶ τοῦ Πλάτωνος. «Ἡ ἀντίθεσις λέγει μεταξὺ ἄρρενος καὶ θήλεος εἶναι σκόπιμος, ἵνα τὸ μὲν (θήλυ) φυλακτικώτερον ἢ διὰ φόβον, τὸ δὲ ἄρρεν ἀμυντικώτερον διὰ τὴν ἀνδρίαν». Ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τῆς πνευματικῆς ἀνισότητος στηριζόμενος ὁ Ἀριστοτέλης δημιουργεῖ μετὰ τοῦ διδασκάλου αὐτοῦ Πλάτωνος τὴν γνωστὴν πνευματοκρατικὴν τοῦ ἀριστοκρατίαν, ἐξ ἧς ἐξαρτᾶ οὗτος τὴν κρατικὴν εὐδαιμονίαν. Ἡ ἀνάλογος πρὸς τὴν φύσιν τῶν ἀτόμων καὶ τῶν φύλων ἀγωγή, ἡ παρεχομένη ὑπὸ τῶν Νόμων τῆς πολιτείας

θά δώση εἰς τὸ ἄτομον τοιαύτην ἄγωγὴν καὶ παιδείαν ὥστε τοῦτο νὰ καταστῇ ἱκανὸς πολίτης, ἵνα ἀναλάβῃ ἐν τῇ ὀργανωμένῃ πλέον πολιτείᾳ ἔργον, τὸ ὁποῖον θά καταστῇ αὐτὸ μέλος συντελεστικὸν εἰς τὴν δημιουργίαν ἀγαθῶν.

Ἐξαιρέτως ἀναπτύσσεται τὸ περὶ τῆς φύσεως καὶ συστάσεως τῆς πρώτης πολιτείας καὶ οἰκογενείας κεφάλαιον, διακηρύττων ὅτι ὁ βαθμὸς τῆς μεταξύ ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς ἀγάπης καὶ τῆς ἀγάπης τῶν γονέων πρὸς τὰ τέκνα καὶ ἡ διατήρησις τοῦ μεταξύ αὐτῶν δεσμοῦ ἐξαρτᾶται εἰς μέγαν βαθμὸν ἀπὸ τὰς ἠθικὰς καὶ ὑλικὰς ὠφελείας, τὰς ὁποίας ἡ συμβίωσις παρέχει εἰς αὐτοὺς ἀμοιβαίως. Ἐξ ἴσου ἀκριβῶς ἀναπτύσσει εἰς τὸ περὶ τῆς βιολογικῆς σκοπιμότητος κεφάλαιον τὰς περὶ γάμου ἀντιλήψεις τοῦ Σταγυρίτου φιλοσόφου, ἐν ἀντιπαραβολῇ πάντοτε πρὸς τὰ διδάγματα τῶν Πυθαγορείων καὶ τοῦ Πλάτωνος, ὀρίζων τὰς ἀπαιτήσεις τῶν συνερχομένων εἰς γάμου κοινωνίαν, τὸν χρόνον τοῦ γάμου καὶ τὰ ἐκ τῆς τηρήσεως τῶν ὄρων τούτων ἐπακολουθοῦντα κακὰ ἢ ἀγαθὰ, ὁμιλεῖ δὲ περὶ εὐγονίας καὶ ἁρμονίας γεννήσεων ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἔκτασιν τῆς χώρας.

Ἀκολουθῶς ἔρχεται εἰς τὸ σπουδαιότερον κεφάλαιον τῆς «ἐρμηνείας τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως πρὸς δημιουργίαν ἀνθρώπου πολίτου» ἀναπτύσσων τὸ περὶ τῆς φύσεως τοῦ παιδὸς καὶ τῆς φύσεως τοῦ νέου κεφάλαιον, τὸ περὶ ἀρετῶν καὶ τῆς βελτιώσεως αὐτῶν, τὸ περὶ τῆς πολιτείας εἰς τὴν ἄγωγὴν τοῦ παιδὸς. Κατόπιν ἀναπτύσσει ἐκτενῶς τὰς παιδαγωγικὰς ἀρχὰς τοῦ Ἀριστοτέλους, παραβάλλων ταύτης πρὸς τὰς περὶ εὐδαιμονίας δόξας τῶν πρὸ αὐτοῦ φιλοσόφων, ἐκθέτει τὸν σκοπὸν τῆς ἀγωγῆς καὶ τὰ στάδια, τὰ ὁποῖα ἀναβιβάζει εἰς ἕξι, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ τελευταῖον ἀρχεται «ἀφ' ἡβῆς μέχρι τοῦ ἑνὸς καὶ εἴκοσιν ἔτων», πρὸς δὲ τούτοις τὰ παιδαγωγικὰ μέσα πρὸς γνῶσιν οἷα εἶναι ὁ μῦθος, αἱ παιδιὰ, γυμναστική, ἡ μουσικὴ κ. ἄ.

Τέλος εἰς τὸ περὶ ἠθικῆς τελειοποιήσεως κεφάλαιον τονίζει ὅτι ἡ φιλία εἶναι ὁ κύριος πολιτικὸς δεσμός, ἀντιπαραθέτων καὶ τὰς γνώμας τῶν προγενεστέρων φιλοσόφων, καὶ ὀρίζει τὴν ἀληθῆ ἔννοιαν τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς εὐσεβείας περαινῶν τὴν πραγματείαν αὐτοῦ μετὰ τὰς περὶ τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ καλοῦ ἀντιλήψεις τοῦ Ἀριστοτέλους.

Τὸ βιβλίον τοῦ κ. Δ. Σακορράφου, συνοπτικὸν καὶ σαφές, δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἀφετηρία εἰς πάντα ἐπιστήμονα πρὸς εὐρυτέραν ἐξέτασιν παντοίων θεμάτων κοινωνικοῦ καὶ παιδαγωγικοῦ περιεχομένου καὶ νὰ γίνῃ ἀπόκτημα πάσης Ἑλληνικῆς οἰκογενείας, ἥτις θά ἠθελε νὰ λύσῃ τὰ ἀπασχολοῦντα αὐτὴν σήμερον κυρίως προβλήματα τῆς ἀγωγῆς.

ΚΡΗΤΙΚΗ ΕΣΤΙΑ

(Χανιά Φεβρουάριος 1955—Τεύχος 49)

Ο ΚΟΣΜΟΣ ΤΟ ΒΙΒΛΙΟΥ

ΔΗΠΗΤΡ. ΣΑΚΟΡΑΦΟΥ

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑΙ—ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΑΙ ΑΡΧΑΙ

Με τὸν ἄνω τίτλον ἐξοδόθη ἐπιστημονικὴ ἐργασία τοῦ κ. Δ. Σα^ο κορράφου, φιλολόγου, Γεν. Γραμματέως Γ. Δ. Κρήτης, ἡ πρώτη ἀπὸ σεβαστῆ σειρά ἀνεκδότων τοῦ ἐργασιῶν ἀναλόγου περιεχομένου.

Στὸ σύγγραμμά του ὁ κ. Σ. πραγματεύεται τὶς κοινωνιολογικὰς καὶ παιδαγωγικὰς ἀρχὰς τοῦ κορυφαίου τῆς Ἑλλ. διανοήσεως φιλοσόφου Ἀριστοτέλους, ὅπως αὐτὲς ἐκθέτονται στὰ πολλαπλὰ τοῦ συγγράμματα, πολιτικά, ἠθικά, φυσικά μεταφυσικά, οἰκονομικά κ.λ.π. σὲ ἀντιπαραβολὴ μὲ τὶς φιλοσ. ἀρχὰς τῶν Πυθαγορείων, τοῦ Πλάτωνος καὶ ἄλλων. Ἔργασία συνθετικὴ καὶ συγκριτικὴ.

Ἐκεῖνο ποὺ ξεχωρίζει τὴν ἐργασία τοῦ κ. Σ. εἶναι ἡ ἀπὸ μέρους τοῦ βαθειὰ κατανόηση τοῦ ἀρχαίου Ἑλλ. πνεύματος, ποὺ εἶναι ἀποτέλεσμα εὐρυτάτης ἀναλυτικῆς καὶ κριτικῆς μελέτης τῶν ἀρχαίων συγγραφέων καὶ τοῦ πολιτισμοῦ. Ἡ πληρότητα αὐτὴ ἔδωσε στὸν συγγραφέα τὴν ἰκανότητα νὰ χειρισθῇ τὸ θέμα τοῦ μὲ ἐξαιρετικὴ εὐχέρεια, χωρὶς στενότητα καὶ χωρὶς τὸν κίνδυνον νὰ παραπλανηθῇ στὸ χάος τῶν ἀλληλοσυγκρουομένων ἰδεῶν καὶ συστημάτων. Κονιορτοποιῶντας τρόπον τινὰ τὸ περιεχόμενον τῶν συγγραμμάτων μὲ τὴν ψυχραιμίαν ἐκείνη καὶ αὐτοπεποίθησι ποὺ μᾶς δίνει τὸ συναίσθημα τῆς κυριαρχίας ἐπὶ τῶν πραγμάτων, ἀνασυνδέει ἔπειτα καὶ ἀναπλάσσει τὸ περιεχόμενον σὲ καθαρότερη καὶ περισσότερο φορμαρισμένη ἀπεικόνισι κατὰ τὴ λογικὴ καὶ ψυχολογικὴ ἀπαίτησι τῆς ἐπιστήμης καὶ τοῦ ἀναγνώστη.

Στὴν ταξινόμησιν τῆς ὕλης ὁ συγγραφέας ξεκινᾷ ἀπὸ τὴ φυσιολογία τοῦ ἀνθρώπου καὶ προχωρᾷ μεθοδικὰ στὴν κοινωνικὴ καὶ πολιτικὴ δεοντολογικὴ, ὑπόστασι τῆς ομάδος καὶ τὸν τρόπο τῆς ἐπιτυχοῦς διαμορφώσεως αὐτῆς διὰ τῆς ἀγωγῆς, τῆς ὁποίας τὰ πορίσματα καὶ τὰ ὅρια προσδιορίζει καὶ ἀναπτύσσει:

Τὶ εἶναι ὁ ἄνθρωπος, τὶ ἄρρεν καὶ θῆλυ, τὶ δούλος καὶ ἐλεύθερος, τὶ οἰκογένεια καὶ κοινωνία, τὶ ἀγαθὸ καὶ ὠραῖο καὶ πῶς ὁ ἄνθρωπος θὰ μπορέσῃ κάποτε νὰ φθάσῃ στὴνν ποθητὴ τελειότητα καὶ πολλὰ ἄλλα.

Ὁ συγγραφέας ἐπέτυχεν νὰ μᾶς δώσῃ ὄχι μονάχα σαφεῖς καὶ καθαρὰς τὶς Ἀριστοτελικὰς ἀντιλήψεις, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀκριβῆ δύναμιν τοῦ ὄλου ἀρχαίου Ἑλλ. πνεύματος. Ἀκόμα μᾶς ἔδωκε τὶς ἐπὶ μέρους φιλοσοφικὰς θεωρεῖας καὶ τὴν πορεία τοῦ ἀρχαίου πνεύματος ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῶν [φυσικῶν φιλοσόφων καὶ τῶν Πυθαγορείων μέχρι ποὺ πῆρε τοῦτο σταθερὴ καὶ ὀλοκληρωμένη διὰ τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ Πλάτωνος, ἔτι δὲ τὶς αἰτίαι καὶ προϋποθέσεις, ποὺ στάθησαν, κυριώτε-

ρη άφορμή στην ύπεροχη εκείνη άνοδο και τὸ βαθύμα τοῦ 4ου αἰῶνος.

Ἡ έκδοσις εἶναι πολύτιμος γιά κάθε μελετητή και διανοούμενο ἢ σημαντικώτερη δὲ ἐπαρχιακή έκδοσις τῆς τελευταίας 50ετίας.

Σ. ΜΟΤΑΚΗΣ

Μ Ε Σ Ο Γ Ε Ι Ο Σ

(Καθημερινή πρωινή έκδοσις ἐν Κρήτῃ
Ἡράκλειον Τετάρτη 9 Μαρτίου 1955 Ἄριθ. φύλλου 1518)

Ε Ν Α Σ Υ Γ Γ Ρ Α Μ Μ Α

Ἐξεδόθη εἰς τὰ Χανιά και ἐκυκλοφόρησεν τελευταίως εἰς κομψὸν τόμον αὐστηρᾶς ἐπιστημονικότητος σύγγραμμα τοῦ καθηγητοῦ τῆς φιλολογίας και Γενικοῦ Γραμματέως τῆς Γενικῆς Διοικήσεως Κρήτης κ. Δημητρίου Γεωργίου Σακόρραφου, ὑπὸ τὸν τίτλον «ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΚΑΙ—ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΑΙ ΑΡΧΑΙ».

Τὸ σύγγραμμα παρά τὴν αὐστηρὰν ἐπιστημονικότητά του, εἶναι τόσο ἀρτιον, σαφές, καθαρὸν και εὐληπτον, ὥστε νὰ προξενῇ ὄχι μόνον εἰς τοὺς μελετητὰς τῆς ἀρχαίας πολιτικῆς ἱστορίας και Κοινωνιολογίας, ἀλλὰ και εἰς αὐτοὺς ἀκόμη τοὺς ἀπλοὺς ἀνθρώπους τὸ εὐχάριστον συναίσθημα ποὺ παρακολουθεῖ τὴν ὁμαλήν διεύρυνσιν τῶν γνώσεών των.

Ἄς φροντίσουν λοιπὸν νὰ τὸ ἀποκτήσουν διὰ τὴν βιβλιοθήκην των, ὅσοι ἀσπάζονται τὸ ἀξίωμα ὅτι «οὐκ ἐπ' ἀρτῶ μόνον ζήσεται ἄνθρωπος».

Π Α Τ Ρ Ι Σ

(Καθημερινή πρωινή ἔφημερις ἐπισήμων ὀργάνων τοῦ Κόμματος Φιλελευθέρων Ἄριθ. φυλ. 2464 Πέμπτη 17 Φεβρουαρίου Ἡράκλειον—Κρήτης)

Ο ΚΟΣΜΟΣ ΤΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

Α Ρ Ι Σ Τ Ο Τ Ε Λ Ο Υ Σ Α Ρ Χ Α Ι

Τοῦ κ. ΔΗΜ. Γ. ΣΑΚΟΡΡΑΦΟΥ

Ἰπὸ τοῦ κ. Δημ. Σακόρραφου τέως καθηγητοῦ Φιλολογίας, Γενικοῦ Γραμματέως τῆς Γενικῆς Διοικήσεως Κρήτης ἐξεδόθη εἰς ἐπιμελημένον τόμον στὰ Χανιά ἐπιστημονικὴ πραγματεία ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἀριστοτοτέλους Κοινωνιολογικαὶ Ἀρχαί».

Τὸ βιβλίον αὐτὸ ἀπὸ τὴν πρώτην ἀνασκόπηση και ἀνάγνωσίν του παρουσιάζει και γιά τὸν ἐπιστήμονα και εἰδικὸν και γενικὰ τὸν φιλομαθῆ ἐνδιάφερον πολὺ. Ἀποτελεῖ εἶδος ἀναλυτικῆς συμβολῆς στὴ

φιλοσοφία του γίγαντος αυτού της σκέψης, που λέγεται Ἀριστοτέλης, ὁ δημιουργὸς τῆς Πολιτείας τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν «Ἠθικῶν Νικομαχείων» εἶναι κόσμος ὁλόκληρος σοφίας. Καὶ ἀξίζει ἀπὸ τὸν κόσμον αὐτὸν ὁ σύγχρονος ἐρευνητὴς νὰ ἀνευρίσκη καὶ νὰ καθορίσῃ τὰ στοιχεῖα ἐκεῖνα ποὺ ἀποτελοῦν γιὰ τὴν σύγχρονη Ἑλλάδα, τὰ πνευματικὰ καὶ ἠθικὰ διδάγματα τὰ ὑποῖα ἀναγόμενα ἀκριβῶς στὴ «Θεωρητικὴ» καὶ «Πρακτικὴ»—τὰ δύο μέρη τῆς φιλοσοφίας τοῦ Ἀριστοτέλους—δὲν διακονοῦν μόνον τὴν ἀφθαστη ὑπεροχὴ τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος καὶ τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς, ἀλλ' ἀνταποκρίνονται ἐπίκαιρα στὴ βελτίωση τῆς σημερινῆς Ἑλληνικῆς κοινωνίας ποὺ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ μένη ἀνεπηρέαστη ἀπὸ τὴ σύγχρονη παγκόσμια θέση ἴσο καὶ τὴν «ἀρνηση».

Καὶ στὸν κλάδο τῆς κοινωνικότητος, ὑπὸ τὴν ἀνθρωπολογικὴ μορφή ποὺ τὴν ἐξετάζει ὁ Ἀριστοτέλης, καὶ στὸν ὕψιστο σήμερον τῆς Παιδαγωγικῆς, ὁ κ. Σακόρραφος παρουσιάζει περισπύδαστα στοιχεῖα ἐρεύνης. Ἀναλύει καὶ συνθέτει ὥστε νὰ κατορθώσῃ καὶ στὰ δύο αὐτὰ μεγάλα κεφάλαια νὰ ἀποκρυσταλλώσῃ ἀπὸ πάσης ἀπόψεως, συμπεράσματα χρήσιμα καὶ γιὰ τὸν Ἕλληνα ἐπιστήμονα—τὸν διαμορφωτὴ τῆς θεωρίας—καὶ γιὰ τὸν ἐφαρμόζοντα τὴ θεωρίαν Ἕλληνα νομοθέτη καὶ εἰδικώτερα τὸν παιδαγωγό.

Χωρὶς ἀμφιβολία τὸ βιβλίον τοῦ κ. Σακόρραφου ἀποτελεῖ ἔργο τοῦ ἀπρίου ἢ ἀξιόλογη θέση τοποθετεῖται ἀμέσως στὴ σύγχρονη Ἑλληνικὴ ζωὴ. Ἰδιαιτέρα στὴν προσπάθεια ποὺ ἐκδηλοῦται ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπιστῆμην νὰ βελτιωθῇ καὶ νὰ σωθῇ ἡ φυλὴ μας μὲ βάση καὶ ἀφετηρία τὸ ἀθάνατον Ἑλληνικὸ πνεῦμα, τὸ βιβλίον τοῦ κ. Σακόρραφου ἀποτελεῖ μιὰ ἐργασία ἐπιστημονικὴ ἀπὸ πάσης ἀπόψεως σεβαστὴ καὶ ἀξιοπρόσεκτη.

Ὁ κ. Σακόρραφος, βαθὺς ἄλλωστε ἐρευνητὴς τοῦ ἀρχαίου πνευματικοῦ κόσμου καὶ συγγραφεὺς πολλῶν ἄλλων ἀναλόγων ἔργων, ὁλοκληρώνει τὴν ἀξίαν τοῦ βιβλίου του μὲ τὸ στοιχεῖον τῆς αὐθεντίας.

Β Η Μ Α (Ρεθύμνης)

(Μάρτιος 15) 1955. Ἀριθ. φύλλου 311)

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑ

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΚΑΙ ΚΑΙ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΑΙ ἈΡΧΑΙ

Τοῦ κ. ΣΤΑΡΟΥ ΚΕΛΑΓΓΙΔΗ

Αὐτὲς τὶς μέρες ἐκυκλοφόρησε ἓνα βιβλίον:

«Ἀριστοτέλους Κοινωνιολογικαὶ καὶ Παιδαγωγικαὶ Ἀρχαί». Συγγραφεὺς τοῦ εἶναι ὁ κ. Δημήτριος Σακόρραφος, τέως Καθηγητὴς τῆς Φιλολογίας καὶ ἤδη Γενικὸς Γραμματεὺς τῆς Γεν. Διοικήσεως Κρήτης

Ἐάν τὸ εἶχε γράψει ὅταν ὑπηρετεῖ ὡς Καθηγητής, εἶναι ἀξίος ἐπαινοῦ. Ἐάν τὸ ἔγραψε τώρα ποῦ εἶναι Γενικός Γραμματεὺς με τόσον φόρτον ἐργασίας εἶναι ἀξίος θαυμασμοῦ... Πλὴν ἐκείνων ποῦ λόγῳ τοῦ ἐπαγγέλματός των, εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ διαβάσουν Ἀριστοτέλην, ἐμεῖς οἱ ἄλλοι δηλ. ὅλοι οἱ Ἕλληνες, «ιδέαν δὲν ἔχομεν». Γιὰ τὴν στὰ σχολεῖα διδασκόμεθα, Ὀμηρον, Πλάτωνα, Θουκυδίδη, Ἡρόδοτον καὶ μόνον Ἀριστοτέλην δὲν διδασκόμεθα. Καὶ τοῦτο γιατί ὁ «εὐλογημένος» εἶναι τόσο δύσκολος, στρυφνός, ἀκατανόητος, τόσο βαθύς. Ἔχει δική του σημασία γιὰ κάθε μιά λέξη, γιὰ κάθε ἔννοια ποῦ «οὐ παντὸς πλεῖν εἰς Κόρινθον».

Νὰ καταπιασθῆ λοιπὸν ὁ κ. Σακόρραφος με τὸν Ἀριστοτέλην νὰ μᾶς κάνει νὰ τὸν καταλάβωμεν, νὰ τὸν ἐννοήσωμεν, νὰ μποῦμε στὸ νόημα του, εἶναι κατόρθωμα, εἶναι ὁ ἀθλος ἀθλος ὅμως, τὸν ὁποῖον ἐπέτελεσεν ὁ συγγραφεὺς.

Κάτι γενικὰ ξέραμε περὶ Ἀριστοτέλους πὼς ἦτο σοφός, πὼς ἦτο διδάσκαλος τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Ξέραμε μέσες ἄκρες πὼς ἦ μόρφωσις ποῦ τοῦδωκε, συνετέλεσε καὶ αὐτὴ νὰ γίνῃ Μέγας. Ξέραμε πὼς ἦτο μαθητὴς τοῦ Πλάτωνος καὶ τίποτε περισσότερο.

Ἄμα διαβάσωμεν ἢ μᾶλλον μελετήσωμεν τὸ νέον βιβλίον, καταλαβαίνομεν γιατί εἶναι γίγας τῆς σκέψεως καὶ γιατί θεωρεῖται ἡ μεγαλύτερα διάνοια τῆς ἀρχαιότητος, ὁ Ἀριστοτέλης. Γιὰ ὅλα, γενικῶς γιὰ ὅλα τὰ ζητήματα, γιὰ ὅλα τὰ προβλήματα, ἔχει ἀσχοληθῆ. Σὲ ὅλα δίδει λύσεις ἐπιτυχεῖς. Οἱ σύγχρονοι τίς γραμμὲς ποῦ ἔχει χαράξει ἀκολουθοῦν.

Μένει κανεὶς κατάπληκτος ὅταν βλέπει τὸν «καυγᾶ» ποῦ βάζει με τὸν ἄλλο σοφὸ, τὸν δάσκαλό του τὸν Πλάτωνα, γιὰ νὰ ὑποχωρήσῃ στὸ τέλος ὁ δάσκαλος.

Δίδετε ἀφορμὴ νὰ μάθουν οἱ Νεοέλληνες, οἱ ἀμαθεῖς ποῦ περιμένουν τὸ φῶς ἐκ τῆς Μόσχας πὼς τὰ κηρύγματα, τὰ συνθήματα τοῦ Κομμουνισμοῦ, δὲν εἶναι νέα δὲν εἶναι τωρινά. Δὲν τὰ εἶπον πρῶτοι οἱ προφῆται τῆς Ρωσίας. Τὰ εἶπαν πρῶτοι οἱ προπάτορές μας, διὰ τοῦ Θεοῦ Πλάτωνος. Οὗτος εἰς τὴν «Πολιτείαν» του λέει νὰ καταργηθῆ ἡ οἰκογένεια, νὰ γίνῃ κοινοκτηροσύνη τῶν πάντων, νὰ γίνουν ὅλοι τὸ «ἴδιο».

Πρὸς τὸν Πλάτωνα ἀπήντησε ὁ Ἀριστοτέλης διὰ μακρῶν, τόσο πειστικά, με τέτοια ἐπιχειρήματα ποῦ ὁ Πλάτων εἰς τοὺς Νόμους του —μεταγενεστέρως— ἤναγκάσθη νὰ ἀναθεωρήσῃ τίς πρῶτες του ἰδέες. Νὰ ἀναγνωρίσῃ τὴν πλάνην του καὶ νὰ προχωρήσῃ σὲ τίς ἰδέες τοῦ Ἀριστοτέλους. Ἦναγκάσθη ὁ Πλάτων νὰ δεχθῆ—ὡς ὑποστήριξεν ὁ Ἀριστοτέλης—πὼς ἡ φύσις θέλει τὰ πράγματα νὰ εἶναι ἀνόμοια. Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ γίνουν ὅλοι τὸ «ἴδιο». Δὲν εἶναι τοῦτο φυσικόν.

Εἶναι «κόντρα» εἰς τὴν φύσιν. Καὶ θὰ ἦτο βέβαια περίεργα εἰ γίγαντες αὐτοὶ τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος τῆς ἑλληνικῆς σκέψεως, νὰ μὴν ἠσχολοῦντο καὶ με τὰ μεγάλα αὐτὰ κοινωνικὰ προβλήματα παρὰ ν' ἄφηναν τοὺς σημερινούς νόμους τῆς σκέψεως, νὰ μᾶς μάθουν «γράμ-

ματα» ἐκ τοῦ Βορρά. Μὰ εἶναι τόσον πολλά, πού δέν μποροῦν νά περιέλθουν σ' ἓνα ἀπλοῦν κριτικό σημεῖωμα. Τό συμπέρασμα εἶναι πὼς θά χάση ὁποῖος δέν τὸ διαβάση.

Καί πὼς ὁ κ. Σακόρραφος ἀξίζει γιά πολλά συγχαρητήρια καί τοῦ εὐχομαί ν' ἀξιωθῆ, νά ἐκδώσῃ καί τὰ ἄλλα ἔργα, τὰ ὁποῖα μᾶς ὑπόσχεται.

Ἀθῆναι Μάρτιος 1955
ΣΤΑΥΡΟΣ ΚΕΛΑΪΔΗΣ

ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ (Λευκωσία Κύπρου)
(27 Αὐγούστου 1956. Ἀριθμ. φύλλου 8437)

Μ Ε Σ Α σ ἐ 226 σ ε λ ἰ δ ε ς ὁ κ. Δημήτριος Σακόραφος, τ. καθηγητῆς τῆς φιλολογίας, Γενικός Γραμματεὺς τῆς Γενικῆς Διοικήσεως Κρήτης, μᾶς δίνει ἀνθολογημένας, συγκροτημένες κα μὲ μεθοδικότητα τοποθετημένες τίς κοινωνιολογικὲς καί παιδαγωγικὲς ἀρχές τοῦ Ἀριστοτέλη.

Εὐκολο εἶναι νά ἐννοήσῃ κανεὶς πὼς μακρόχρονη καί ἐπίμοχθη ἐργασία χρειάστηκε γι' αὐτό, ἂν σκεφθῆ πὼς τὸ εἰδικὸ παιδαγωγικὸ ἔργο πού ἀναφέρεται ὅτι ἔγραψε ὁ Ἀριστοτέλης ἔχει χαθεῖ κι' ἦταν ἀνάγκη νά μελετηθοῦν σωρὸς ἔργα του, τὰ Οἰκονομικά, τὰ Ἠθικά Νικομάχεια καί τὰ Ἠθικά Εὐδήμεια, Περὶ Ποιητικῆς τέχνης, ἡ Ρητορικὴ καί ἡ Ρητορικὴ πρὸς Ἀλέξανδρον, Περὶ Προβλημάτων, Περὶ Κόσμου καί περὶ Φύσεως καί ν' ἀντιπαραβληθοῦν μὲ ἀντίστοιχες Πλατωνικὲς ἰδέες καί μὲ τίς σύγχρονες κοινωνιολογικὲς καί παιδαγωγικὲς ἀντιλήψεις.

Εἶναι νά θαυμάσῃ κανεὶς πὼς τακτοποιεῖ τὸ ὕλικό του μὲ ἀληθινὰ μαστοριά ὁ κ. Σακόρραφος καί μᾶς εἰσάγει στὴ Ἀριστοτελικὴ σκέψη καί τὴν κοινωνικότητα τοῦ ἀνθρώπου, τὴν φύσιν τοῦ ἀρρενος καί τοῦ θήλεος, τὴν προγαμιαίαν καί μεταγαμιαίαν ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου καί τὴν ἐπίδρασί της πάνω στὸ παιδί, γιὰ νά προχωρήσῃ κατόπιν στὴν ἀγωγή, τὴ δύναμη καί τὰ ὄριά της, τίς παιδαγωγικὲς σχολές καί εἰδικὰ τὴν Ἀριστοτελικὴν καί τίς παιδαγωγικὲς ἀρχές, πού πολλές ἀπ' αὐτὲς νομίζει κανεὶς πὼς γράφτηκαν ἀπὸ τοὺς πιὸ μοντέρνους σημερινοὺς παιδαγωγικοὺς, ὅπως λόγου χάρι οἱ ἀναφερόμενες στὴν ἀτομικὴ διδασκαλία, τοὺς μύθους, τὴν ἀθληση, τίς παιδιές κλπ. Τὸ τελευταῖο μέρος τοῦ βιβλίου τοῦ κ. Σακόρραφου εἶναι ἀφιερωμένο στὴν ἠθική, τελειοποίηση καί τὴν αἰσθηματικὴν καλλιέργειαν τῶν νέων καί ἀποδεικνύει, μαζί μὲ τὰ προηγούμενα, πόσο οἱ Ἀριστοτελικὲς ἀρχές ἀπηχοῦσαν τὸ ἐξάισιο Ἀθηναϊκὸ πνεῦμα τῆς κλασσικῆς ἐποχῆς.

Ἀξίζει πράγματι τὸ βιβλίον τοῦ κ. Σακόρραφου νά διαβασθῆ ἀπὸ κάθε ἐκπαιδευτικὸ καί νά μῆ σέ κάθε βιβλιοθήκη.

ΝΕΟΝ ΒΗΜΑ

(Ανεξάρτητος εβδομαδιαία εφημερίς εκδιδόμενη εν Λαρίση)
Δευτέρα 15 Αύγουστου 1955—Αριθμ. φύλλου 152)

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΑ ΝΕΑ

Του κ. Β. ΑΚΡΟΠΟΛΙΤΗ

Η ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

ΜΕΣΩ του Πρακτορείου Πνευματικής Συνεργασίας, που επάξια τὸ διευθύνει ὁ ἐξαιρετὸς διανοητὴς καὶ λογοτέχνης κ. Μάριος Βαϊάνος, κυκλοφόρησαν καὶ ἄλλα βιβλία «Ἀριστοτέλους Κοινωνικαί—Παιδαγωγικαὶ Ἀρχαί» τοῦ κ. Δημ. Γ. Σακορράφου τ. καθηγητοῦ Φιλολογίας, Γεν. Γραμματέως Γεν. Διοικήσεως Κρήτης.

«ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ Κοινωνιολογικαί—Παιδαγωγικαὶ ἀρχαί» εἶναι ὁ τίτλος τοῦ φιλοσοφικοῦ συγγράμματος τοῦ κ. Δ. Γ. Σακορράφου, ποῦ ἐκδόθηκε στὰ Χανιά τῆς Κρήτης. Ὁ συγγραφέας ἀναντιρρήτως πλουτίζει τὴν Ἑλληνικὴν βιβλιογραφίαν ὁ ἓνα ἀξιολογώτατο πνευματικὸ ἔργο τὸ ὁποῖον διακρίνεται γιὰ μιὰ σειρά χάρισματα, ἀλλὰ κι' ἐλλείψεις. Μ' ἓνα θαυμάσιο αἰτιοκρατικὸ πρόλογο, ἀπ' τὸν ὁποῖον ἀναβλύζει ἡ κατοχὴ τοῦ θέματος, ὄχι μονάχα τοῦ μεταφυσικοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ καὶ τοῦ ὀρθολογικοῦ «Χόμο—Σάπιενς» (ἀνθρώπου τοῦ Σόφου), ὁ κ. Σακορράφος ἀνοίγει τὴν πόρτα τῆς ἑλληνικῆς φιλοσοφίας καὶ μπᾶζει τὸν ἀναγνώστη του, ἀπὸ τὸν δρόμο τῆς προσδευτικότητος καὶ τῆς αἰωνίας ἀλήθειας, ἴσια στὴ ζωὴ, στὴ θετικότητα καὶ στὴ σκοπιμότητά της. Προικισμένος μὲ τίς καθοδηγιακὲς ἱστορικὲς γνώσεις τῆς δικῆς μας καὶ τῆς ξένης κι' ἰδιαιτέρως τῆς μεσογειακῆς καὶ ἀνατολικῆς φιλοσοφίας, διερευνᾷ τὸ θέμα του τάσσοντας ὡς σκοπὸν του τὴ διαφώτιση καὶ τὴ φιλελεύθερη εὐεργετικὴ καὶ σωματικὴ δράση τοῦ νεοέλληνα.

* *

Ὁ κ. Σακορράφος προσπαθεῖ τίς πιότερες φορές νὰ ἐρμηνεύσῃ τὴν ἀνθρώπινη ψυχὴ καὶ φύση καὶ σύμφωνα μὲ τὰ «σιτάτα» τοῦ Ἀριστοτέλη, ποῦ παρὰ τὴ μεταφυσικότητά του, τὴ συντήρηση καὶ τὸ σκεπτικισμό του, ἐξακολουθεῖ νὰ παραμένῃ ἓνας ἀπ' τοὺς ἀθάνατους πνευματικοὺς ταγούς τοῦ ἀρχαίου καὶ τοῦ νέου κόσμου, ποῦ ὠδήγησε τὸν Μεγαλέξανδρο στὴ δυναμικὴ λύση τοῦ Γόρδιου Δεσμοῦ, κοσμοπλάθοντας, κοσμογονόντας καὶ συντρίβοντας ὅτι καλῆδὶ Ἡ' δύναμη τῆς ἀγωγῆς καὶ τὰ ὄρια τῆς ἀγωγῆς, ἐνέχρουν μαζί καὶ τὴ δύναμη καὶ τὴν ἀδυναμία καὶ τῶν πιὸ μεγάλων διανοητῶν τῆς γῆς, ὅπως κι' ὁ Ἀριστοτέλης, ὁ ὁποῖος παρὰ τοὺς αὐθόρμητους διανοηματισμούς του, καθοδηγεῖ στὴν ἠθικὴ τελείωση καὶ τελειοποίησιν τοῦ ἀνθρώπου ποῦ θέλει νὰ σπουδάσῃ, νὰ ἐφαρμόσῃ καὶ νὰ προβάλλῃ σὰν παράδειγμα τὴν ἀγωγή καὶ τὴ σοφὴ γνώση τοῦ ἄλλου καὶ τοῦ περιγύρου του. Μιὰ με-

γάλη αδυναμία του έργου του συγγραφέως είναι και η ανεκλαϊκότη κι' αμεταγλώτιστη μεταφορά των αριστοτελικών όρων σε πόνημα, που αφορά τό λαό μας, διακρινόμενο για τό σύγχρονο ρεαλισμό του και για τήν στροφή του πρὸς τούς φυσικούς νόμους και τό ρεαλισμό τῆς ζωῆς. Ὁ κ. Σακόρραφος ὁμως ἐπέτυχε νά πῆ ἀλήθειες που ἡ ἀπήχησή τους εἶναι μεγάλη και γι' αὐτό τόν τοποθετοῦν στίς πρῶτες γραμμές τῆς μάχης γιά τήν κατάκτηση τῆς ἀλήθειας και τοῦ ἀγνώστου.

Π Η Ρ Ο Δ Ι Α Κ Η

(Ἡμερησία Ἀνεξόρτητος Δωδεκανησιακή ἔφημερίς
Ῥόδος Πέμπτη 27 Σεπτεμβρίου 1956 ἀριθ. φυλ. 1637)

Ε Π Ι Σ Τ Η Μ Ε Σ — Τ Ε Χ Ν Ε Σ — Γ Ρ Α Μ Μ Α Τ Α

Ἡ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΜΑΣ ΚΙΝΗΣΙΣ

Τ Ο Β Ι Β Λ Ι Ο

Ἀπό τό Πρακτορεῖο Πνευματικῆς Συνεργασίας (ὁδός Ἀκομινάτου 12, Ἀθήναι) ἐκυκλοφόρησαν και μᾶς ἐτάλησαν τά ἐξῆς βιβλία:

«ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΚΟΙΝΙΟΛΟΓΙΚΑΙ ΑΡΧΑΙ» Δημ. Σακορράφου, Χανιά 1955.

Σ' ἓνα καλαισθητικό και ὀγκώδη τόμο ὁ δοκιμασμένος ἐπιστήμονας κ. Δ. Σακόρραφος, συνεγκέντρωσε μέ γλαφυρότητα και ἐπιστημονική ἀκρίβεια, τή σκέψη τοῦ κορυφαίου τῶν Ἑλλήνων Φιλοσόφων. Οἱ κοινωνικές οἱ παιδαγωγικές σκέψεις τοῦ Ἀριστοτέλους, παρουσιάζονται κάτω ἀπό ἓνα καινούργιο ἀναλυτικό φῶς, προβάλλονται στή σύγχρονη σκέψη, ἀντιπαραβάλλονται μέ τίς κρατούσες ἀντιλήψεις κι ἐξάγονται τ' ἀναγκαῖα συμπεράσματα. Ἡ ἐπιστήμη εἶται τῆς ἀρχαίας φιλοσοφίας ἢ καλύτερα τῆς ἀρχαίας σκέψης πλουτίζεται μέ τή συμβουλή τοῦ ἔργου τοῦ κ. Δ. Σακορράφου. Τό «προτσές» τῆς ἐξέλιξης μᾶς ἔμαθε πῶς κάθε φορά που ὁ ἄνθρωπος γιά τήν πέρα πορεία του ἐξοπλίζεται μέ τή γνώση τῆς ἀρχαίας διαλεκτικῆς, ἐπιτυγχάνει τήν πραγματική κι' ἀντικειμενική πρόοδο. Γι' αὐτό ἡ γνώμη τοῦ ἀρχαίου κόσμου μᾶς εἶναι τόσο πῶς πολύ ἀπαραίτητη, ὅσο περιπλοκώτερες μᾶς παρουσιάζονται αἱ σχέσεις τῶν ὑποκειμενικῶν ἐπιδιώξεων μέ κείνες τῶν ἀντικειμενικῶν ἐπιτεύξεων. Ὁ συγγραφέας εἰσέρχεται ὁμως βαθύτερα στόν Ἀριστοτελικό στοχασμό. Τό ὠραῖον στήν ποίηση, τό ὠραῖον στήν ρητορική ἢ διάπλαση τοῦ ἀνθρώπου αἱ σχέσεις του πρὸς τό περιβάλλον, ἡ ἀγωγή, ὁ ψυχικός μας κόσμος ὅλ' αὐτά γίνονται ἀντικείμενα τῆς μελέτης του. Ὁ ἀναγνώστης βγαίνει πῶς πλουτισμένος ἀπ' αὐτή τή γνωριμία, τήν ἀμεση—γιατί τά πλούσια ἀπουπάσματα και ἡ συλλογική πορεία τῆς σκέψης βασισμένη και συγκρατημένη πάνω στόν τρόπο τόν ὑποβλητικό και πειστικό συνάμα τοῦ δασκάλου

μᾶς δίνουν τὴν ἐντύπωση πὼς ἐμεῖς οἱ ἴδιοι βγάζουμε τὰ συμπεράσμα-
τα καὶ κατορθώνουμε νὰ ἐκλαϊκεύσουμε τὶς πιὸ δύσκολες διανοητικὲς
ἀποχρώσεις— μὲ τὸ ἔργο, τὸ ἀπέραντο πού πιάνει σχεδὸν ὅλο τὸ ἐ-
πιστητὸ τοῦ μεγάλου μαθητῆ τοῦ Πλάτωνα. Αὐτὸ εἶναι ἴσως τὸ μεγά-
λο κατόρθωμα τοῦ συγγραφέα: νὰ ἐκμηδενίσῃ τὰς ἀποστάσεις, ἀνά-
μεσα ἀναγνώστη καὶ δημιουργοῦ, καὶ νὰ δώσῃ τὴ δυνατότητα καὶ στὸν
πιὸ ἄμικτο στὴ δύσκολη ἔρευνα τῆς γνώσης, νὰ κινεῖται ἀνετα, Φυσι-
κά, σὰν σὲ γνώριμα κατατόπια. Τὸ βιβλίο τοῦ κ. Σακορράφου ἐκτὸς
πού διαβάζεται ἀνετα, παρὰ τὶς κάποιες ἐπιφυλάξεις μου, ὅσον ἀφο-
ρᾷ τὴ γλῶσσα (θὰ προτιμούσαμεν μιὰ στρωτὴ δημοτικὴ, γιὰ τὸ βι-
βλίο θὰ κέρδιζε σὲ διδακτικὸν ὕφος, καὶ θὰ παρουσίαζε τὴν ὄψιν περι-
πατητικῆς συζητήσεως, κι' ἔτσι θὰ ἔφερνε πιὸ κοντὰ ἀκόμη στὸ μεγά-
λο ἐκεῖνο φιλόσοφο, πού πρῶτος διέγινωσε τὴν ἀξία καὶ τὴν μεταδο-
τικὴν ἀποτελεσματικότητα τοῦ διαλογικοῦ μαθήματος) παρουσιάζει
κι' ἓνα ἀκόμη πλεονέκτημα, ἀπαραίτητο γιὰ κάθε ἐπιστημονικὴ ἐργα-
σία, τὴν κατάταξη τῆς ὕλης. Σὲ τρία μέρη διαιρεῖται τὸ βιβλίο του.
Τὸ πρῶτο μέρος 'περιλαμβάνει τὴ φύση τ' ἀνθρώπου καὶ τοῦ περιβάλ-
λοντος μέσα στὸ ὁποῖον ζεῖ καὶ δημιουργεῖ ὁ ἀνθρώπος. Τὸ δεύτερο
τὸ ψυχικό μας κόσμο—οἱ νόμοι του, ἡ οὐσία του, οἱ ἐκδηλώσεις του
ἢ ἀγωγή του. Τὸ τρίτον ἢ μεταφυσικὴ συγκρότηση ἢ ἡ ἀνάλυση τῆς
ἠθικῆς βάσης, πάνω στὴν ὁποία στηρίζεται ὅλο τὸ ἀνθρώπινο οἰκοδό-
μημα: φιλία, δικαιοσύνη, εὐσέβεια ἀγαθὸν κ.λ.π.

Ἔτσι ὁ ἀναγνώστης ἔχει ὀλοκληρωμένη τὴν Ἀριστοτελικὴ σκέ-
ψη καὶ μπορεῖ μ' εὐχέρεια, ν' ἀνατρέξῃ κάθε στιγμὴ στὸ κεφάλαιο ἐ-
κεῖνο πού τοῦ χρειάζεται.

Γι' αὐτὸ καὶ μόνο, γιὰ τὴ διευκόλυνση καὶ ἱκανοποίηση τῆς ἔμ-
φυτης πρὸς τὴ γνώση περιεργείας τοῦ ἀνθρώπου, ἀξίζει ὁ κάθε ἔπαι-
νος στὸν κ. Σακορράφο.

Θὰ ἤθελα ἀκόμα, προτοῦ κλείσω τὸ σύντομο αὐτὸ σημείωμά μου,
νὰ συστήσω τὸ βιβλίο τοῦτο, σὲ κάθε ἐκπαιδευτικό. Ἐνας πολύτιμος
κρουνὸς γνώσεως θὰ τοῦ εἶναι, στὸ δύσκολο ἔργο του καὶ μιὰ πηγὴ
ἐμπνεύσεως, ἀν' ὅχι ἓνας καλὸς ὁδηγὸς γιὰ τὴ σύλληψη τῆς παιδικῆς
φύσεως καὶ τὴν διαπαιδαγώγησή της.

Καὶ σὲ κάθε τάξη ἀνθρώπων ὅμως εἶναι ἀπαραίτητος.

Ἡ ὀρθὴ σκέψις, ἡ ἀκριβὴς παρατήρησις, ἡ γνήσια ἑλληνικὴ συμ-
περασματολογία εἶναι ἀπαραίτητη προ παντός σὲ καιροὺς ἠθικοῦ καὶ
πνευματικοῦ χάους, ὅπως εἶναι οἱ δικοί μας, γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση
τῶν ἀκανθῶδων προβλημάτων πού ἀντιμετωπίζει ὁ ἀνθρώπος, στὴν
ἀνοδικὴ του πορεία.

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ

(Ἀθῆναι Ἰανουάριος 1957. Ἀριθμ. τεύχ. 9—10)

Ο ΚΟΣΜΟΣ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

ΔΗΜ. Γ. ΣΑΚΟΡΡΑΦΟΥ τ. καθηγητοῦ φιλολογίας, Γεν. Γραμμα-
τέως Γεν. Διοικήσεως Κρήτης: «Ἀριστοτέλους Κοινωνιολογικαὶ—Παι-
δαγωγικαὶ ἀρχαί»: Σελίδες 232. Χανιά 1955.

Εἰς τὴν ἐπίσημον αὐτὴν ἐργασία ὁ σ. ἐπετέλεσεν ἕνα ἀθλόν: Συνεκέντρωσε εἰς ἓν ὅλας τὰς παιδαγωγικὰς καὶ τὰς κοινωνιολογικὰς ἀρχὰς καὶ ἀξιώματα τοῦ Σταγειρίτου σοφοῦ, τὰς κατεσπαρμένους ὡς τὰ συγγράμματά του. Καὶ μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν μᾶς κατέστηρε κοινωνοὺς τῶν θαυμασίων αὐτῶν ἀντιλήψεων. Ὁ ἄνθρωπος ἢ φύσις τῶν δύο φύλων, ἡ σύστασις τῆς πολιτείας καὶ τῆς οἰκογενείας, οἱ ἄρχοντες καὶ οἱ ἀρχόμενοι, ἡ δύναμις τῆς Παιδείας («τότε μὴ Πολιτεία πάει καλά, ὅταν ὅλοι ἐνδιαφέρονται γιὰ τὰ ζητήματά της. Διπλὸς καὶ μέγας ὁ ρόλος τῆς Παιδείας. Δημιουργεῖ ἐνδιαφέρον γιὰ τὰ κοινὰ καὶ ὀρθῶς κατευθύνει αὐτὸ τὸ ἐνδιαφέρον»), ὁ σκοπὸς καὶ τὰ στάδια τῆς ἀγωγῆς, ἡ φιλία ἢ δικαιοσύνη, τὸ ἀγαθὸν εἶναι τὰ μεγάλα θέματα, τὰ ὁποῖα ὁ συγγραφεὺς ἐσταχυολόγησε ἀπὸ τὸν μέγαν φιλόσοφον. Συνιστῶμεν τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ βιβλίου αὐτοῦ ἀπὸ ὅλους ὅσοι ἐνδιαφέρονται διὰ τὴν ἀγωγήν καὶ διὰ τὴν δημοσίαν ζωὴν.

Κ Η Ρ Υ Ξ—Χανιά 9—3—1955

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΕΣ

ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ

Ὑπὸ κ. ΑΓΓΕΛ. ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΝΟΥ

ΑΡΙΣΤΟΤΕΚΟΥΣ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΚΑΙ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΑΙ ΑΡΧΑΙ

(Δημ. Γ. Σακόρραφου—Χανιά 1955)

Ὁ Σταγειρίτης φιλόσοφος, μαθητὴς τοῦ Πλάτωνα καὶ δάσκαλος τοῦ Μ. Ἀλεξάντρου, μὲ τὴν ὀξύνοια καὶ τὴν παρατηρηκότητά του, κατῴρθωσε καθὼς ξέρομε πρὶν ἀπὸ 2300 χρόνια, νὰ βρεῖ καὶ νὰ μᾶς παραθέσει συμπεράσματα καὶ ἀλήθειες ἀπαρασάλευτες, ποὺ μόνον μὲ τὰ σημερινὰ πειραματικὰ μέσα, μπορέσαμε νὰ τὶς ἀποδείξωμε χειροπιαστές.

Καὶ εἶναι πραγματικὰ ἀξιοθαύμαστος ὁ μέγας περιπατητικὸς φιλόσοφος, γιὰτὶ μὲ δίχως τὰ ἀπαιτούμενα μέσα τότες καὶ μονάχα μὲ τὴν ἐμπειρία του καὶ τὴν μεγάλη του διάνοια, μπόρεσε νὰ βγάλει συμπεράσματα ὀρθὰ καὶ νόμους ἀκλόνητους καὶ μπόρεσε νὰ διατυπώσῃ κανόνες ποὺ ἰσχύουν μέχρι σήμερα καὶ θὰ ἰσχύουν πάντα, ὅσο θὰ ὑπάρχουν ἄνθρωποι λογικοί, κανόνες κοινωνικοῦς, πολιτικοῦς, παιδαγωγικοῦς κ. λ. καὶ νὰ μορφώσῃ ὄρους ὑγιεινῆς τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων τῶν Ἑλλήνων.

—«Κανένας καρδιογνώστης, μᾶς λέγει ὁ Ψυχάρης, δὲν ἀνάλυσε μὲ τέτια δύναμη κι' ἀλήθεια, κάθε πάθος τῆς καρδιᾶς μας. Δὲν βρέθηκε ἄλλος σὰν τὸν Σταγειρίτη γιὰ νὰ ξεδιαλύσῃ τὰ μυστικὰ τῆς ἀνθρωπότητος καὶ τῆς ζωῆς. Κανείς δὲν ἔχει κρίση πρὸ σωστῆ καὶ νοῦ πρὸ γενναῖο».

Μέσα στὰ χίλια, ὅπως λένε, ἔργα ποὺ ἐσυνέγραψε ὁ Ἀριστοτέλης καὶ ποὺ ἐλάχιστα μόνον σώθηκαν, ἕνα πλῆθος ποικίλων γνώσεων

λογικῆς, ψυχολογίας, ρητορικῆς, φυσικῆς καὶ μεταφυσικῆς, κοινωνικῆς καὶ ποιητικῆς ἀκόμη ἐπλούτισαν καταπληχτικὰ τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα.

Μερικὲς ἀπὸ τῆς κοινωνιολογικῆς καὶ παιδαγωγικῆς ἀρχῆς τοῦ Ἀριστοτέλη τοῦ πρώτου αὐτοῦ διδάχου καὶ παιδαγωγοῦ μᾶς παραθέτει ὁ διακεκριμένος φιλόλογος Γεν. Γραμματέας στὴ Γεν. Διοίκηση Κρήτης κ. Δημήτριος Σακόρραφος στὴν παραπάνω σοβαρώτατη ἐπιστημονικὴ του μελέτη.

Σὰν φιλόπονη μέλισσα ἐσύναξε ἀπὸ τὴν ἀκένωτη κωπέλη τοῦ μεγάλου φιλοσόφου τῆς Ἀρχαιότητος, μέλι καθαρίο καὶ μᾶς τὸ πρόφερε γλυκόπιστα.

Μὲ τρόπο ἀναλυτικὸ μὰ καὶ συνθετικὸ κάνει προσιτὲς καὶ σὲ μᾶς τῆς θεωρίης τοῦ φιλοσόφου ἀντιπαράβαλλοντάς τις μὲ τῆς ἀντιστοιχῆς ἀπόψεις τοῦ Πλάτωνα καὶ τῶν Πυθαγορείων.

Τὸ βιβλίον τὸ χωρίζει σὲ τρία μέρη ὁ συγγραφέας καὶ παίρνοντας τὴν ὄλη ἀπ' ὅλα τὰ συγγράμματα τοῦ Ἀριστοτέλη, ὅπως τὴν ἔχει πρυγῆσει, τὴν κατατάσσει ἀνάλογα μὲ τὴ φύση τῆς, σὲ τρία τμήματα: α) τὸ Κοινωνιολογικόν, β) τὸ Παιδαγωγικόν καὶ γ) τὸ Ἠθικόν.

Στὸ πρῶτον ἐξετάζεται ὁ ἄνθρωπος καὶ σὰν βιολογικὸ καὶ σὰν κοινωνικὸ ζῶον ποῦ εἶναι γιὰ νὰ βγοῦν οἱ καλύτεροι ὄροι ποῦ δημιουργοῦν τὸν ὑγιέστερον ἀνθρώπινον ὄργανισμό, σωματικὸ καὶ κοινωνικόν. Ἡ κατάλληλη ὑγιεινὴ διαίτα, ἡ εὐγονία, ὁ γάμος, ἡ ἐγκυμοσύνη, ἡ τεκνοποιία κ.λ. εἶναι μερικὰ ἀπὸ τὰ κεφάλαιά του. Καὶ ἐπειδὴ ὁ ἄνθρωπος εἶναι καὶ μέλος τῆς πολιτείας, γίνεται λόγος γιὰ τὴ σύστασή της, τὴ σχέση της, μὲ τὸν πολίτην, τὴν καλλιτέρευση τῆς πολιτείας.

Στὸ δεῦτερον μέρος γίνεται εὐρύτατα λόγος, γιὰ τὴν ἀγωγή καὶ τῆς παιδαγωγικῆς ἀρχῆς ποῦ σ' αὐτὲς πρέπει νὰ βασίζεται ἡ ἀνάπτυξη τοῦ ψυχικοῦ κόσμου τῶν ἀνθρώπων καὶ ὁ ἐξευγενισμὸς ἰτων. Ἐξετάζεται τὸ ἔργο τῆς ἀγωγῆς, τὰ παιδαγωγικὰ μέσα καὶ ἡ παιδαγωγικὴ ἀξία τῆς μίμησης, τοῦ μύθου καὶ τῆς συνήθειας, στὰ παιδικὰ παιγνίδια, ἡ γυμναστικὴ, ἡ μουσικὴ καὶ ἡ ζωγραφικὴ ποῦ καὶ τέρπουν μὰ καὶ διδάσκουν καὶ ἀναπτύσσουν τὸν ψυχικὸν κόσμον καὶ εἶστε ἐξευγενίζουν τὸν ἄνθρωπον.

Τέλος τὸ τρίτον μέρος ἀφορᾷ τὴν ἠθικὴν τελειοποίησιν τοῦ ἀνθρώπου, ποῦ ἀποτελεῖ τὸ ἰδανικόν τῆς εὐτυχίας του. Γίνεται λόγος γιὰ τὴ δικαιοσύνη καὶ τὴν εὐσέβεια, γιὰ τὸ καλὸ καὶ τὸ ὠραῖον καὶ τόσο ὁμορφα λόγια βρίσκει γιὰ νὰ μᾶς ἐρμηνεύσει τὴ φιλία, ποῦ πρέπει ἀπαραίτητα νὰ ὑπάρχει ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους γιὰτὶ εἶναι καὶ ἡ κυριώτατη πολιτικὴ ἀρετὴ καὶ ὁ φυσιολογικὸς σύνδεσμος τῶν ἐναρέτων. Τῆς ἰδανικῆς καὶ ἀληθινῆς φιλίας, ὅπως ἦταν ἡ φιλία τοῦ Ἀχιλλέα μὲ τὸν Πάτροκλο, ἡ τοῦ Δάμονα μὲ τὸν Φιντία, τῆς φιλίας ἐκείνης ποῦ ἀναλίσκεται περισσότερο μὲ τὴν ἀγάπην ποῦ δίνει, παρά μὲ τὴν ἀγάπην ποῦ παίρνει.

Μὲ τὴ μελέτη του αὐτῆ ὁ κ. Σακόρραφος ἐπρόφερε μιά μεγάλη ὑπηρεσίαν στὴν ἐπιστήμην τῆς Παιδαγωγικῆς, στοὺς Παιδαγωγοὺς καὶ Κοινωνιολόγους καὶ σὲ κάθε διακοσούμενον ἄνθρωπον ποῦ κατὰ τὴν Ἀριστοτελικὴν ρῆσιν ἐφύσει τοῦ εἰδέναι ὀρέγεται.

Κρίμα μονάχα ποῦ τὸ βιβλίον δὲν ἔχει γραφεῖ σὲ ἀπλούστερη γλῶσσα—δημοτικὴ—γιὰ νὰ μποροῦν ν' ἀπλωθοῦ σὲ πλατύτερα στρώματα, οἱ γνώμες τοῦ φιλοσόφου καὶ νὰ γίνῃ περισσότερο νοητὴ, ἡ σοφία καὶ ἡ κρυστάλλινη λογικὴ του, ποῦ μὲ τὴν καθαρύουσα μᾶς ἔρχονται κάπως ξερὰ καὶ ψυχρούτσικα. Τὸ βιβλίον μὲ τῆς 225 σελίδες του, καλαίσθητα τυπωμένον ἐδῶ στὰ Χανιά καὶ σὲ ἐκλεχτὸ χαρτί, θὰ εἶναι πολύτιμον κόσμημα γιὰ κάθε βιβλιοθήκην.

ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΣ

α) ΕΚΔΟΘΕΝΤΑ

1) Ἀριστοτέλους Κοινωνιολογικαὶ Παιδαγωγικαὶ ἀρχαί.

β) ΥΠΟ ΕΚΔΟΣΙΝ

- 1) Τὸ πνεῦμα τοῦ Πέμπτου αἰῶνος.
- 2) Ὁ Ἔρως κατὰ Πλάτωνα.
- 3) Πλουτάρχου «Ἡ περὶ Παίδων ἀγωγή».
- 4) » «Περὶ τοῦ ἀκούειν».
(μετάφρασις σχόλια).
- 5) «Πῶς δεῖ τῶν ποιητῶν ἀκούειν».
(μετάφρασις σχόλια)
- 6) Διδακτικὸν σύστημα Ἀκαδημίας Πλάτωνος.
- 7) Ἡ Ἑλληνικὴ μυθολογία ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν τῶν Ἀρίων.
- 8) Ἀγωγή καὶ Παιδεία.
- 9) Πυθαγόρειοι Πολιτικαὶ καὶ Παιδαγωγικαὶ ἀρχαί.